

הם צעדו בנורמנדיה -  
והגרמנים חכו להם בקלא!



הפתעה ע"י הסמיה

## „תכנית כיסוי“ למבצע

רס"ן ר. קולנשר

גנרל ברדלי האמריקאי, מפקד הארמיה (ואח"כ קבוצת-הארמויות) האמריקאית שהשתתפה בשנת 1944 בפלישה לנורמנדיה, מספר בספרו „סיפורו של חייל“ כי אחד הגורמים המכריעים להצלחת הפלישה היתה העובדה ש-19 דיבזיות גרמניות, אשר נמצאו לא-הרחק מגזרת קרבות-ההכרעה בצרפת, לא הוכנסו למערבה היות והן חיכו לפלישה נוספת, כגזרת איזור קלא (Pas de Calais) כוח גדול זה חיכה באפס מעשה שבועה שבועות לפלישה שהיא אשר תהיה, לדעת הפיקוד הגרמני הגבוה, הפלישה העיקרית — וחיכה עד לאחר ההכרעה האמתית בקרבות שבצרפת; שכן הפיקוד הגרמני „בלע“ את „תכנית-הכיסוי“ האנגלו-אמריקאית.

מושת — הכנות כגון אלו ואחרות אינן נעלמות מעין האויב. הן משמשות התראה ברורה לבאות, ועלולות למנוע כל הפתעה מבצעית. גם הסוואה מושלמת, אין ביכולתה להסתיר לחלוטין תנועות וריכוזים בקנה-מידה גדול הנמשכים זמן מה. מכאן בא ההכרח לשכנע את האויב שאותן הכנות, אשר אינן ניתנות להסתרה, מכוננות, כביכול, למטרה שונה ממטרתן האמתית.

נסיון שכנוע כזה מתוכנן מראש ובמשולב עם תכנית המבצע — והוא נקרא „תכנית-הכיסוי“ למבצע.

### תכנית כיסוי - מהי?

החל משנת 1942, וביחוד לאור הצלחתה של תכנית-הכיסוי למערכת אל-עלמיק, היה זה לנוהל קבוע במבצעי בעלי-הברית שכל תכנית מבצעית תהיה מלווה תכנית-כיסוי. לנוהל זה היו סיבות ברורות: השיפור המתמיד באמצעי המודיעין ובעברת הידיעות (כגון רדיו, תצלומי-אוויר) מנע בעד האפשרות להסתיר את עצם ההכנות הרבות שלפני מבצע חדש. הבאת כוחות וריכוזם בגזרה מסוימת, הכנת מצבורי מזון, דלק ותח-

## הרקע של תכנית-הכיסוי לפלישה בצרפת

ודיוק בכל ביצוע. אין זה די להגניב לאויב תכנית-מבצע מבוזמת. המודיעין שלו ישוה מסמך כזה עם כל הידוע לו — ולא יקבלנו כמסמך אמתי אלא אם ימצא כי יתר מקורותיו אינם סותרים את הידיעות שבמסמך כזה. והרי ידוע שמספר מסמכים אמתיים שנפלו בידי יריב (כגון הידיעות הנכונות על הפלישה הצפויה שהשיג הסוכן הגרמני שבשגרירות הבריטית בתורכיה\*) לא זכו לתשומת-לב, בהיותם חשודים וחסרי סיוע מספיק.

ובכן, יש לביים די הוכחות המספיקות כדי לשכנע אויב (ולא רק את המטה שלך). יש לביים ריכוזי-גייסות, תנועות, מתקנים — וכאן נעוץ קושי ניכר, כי באותו זמן-עצמו שהאויב רואה את הריכוזים המבוזמים עשוי הוא לראות גם את הריכוזים האמתיים; ואין ספק שריכוזים אמתיים שסותרים את הרושם המבוים, משכנעים יותר מהמבוזמים (אשר יש בהם משום רמזים בלבד למציאות כוחות). במילים אחרות: — הביזמים יעילים רק במידה שגילוייהן של פעולות אמתיות אינם סותרים אותם. יש איפוא הכרח למנוע או להסתיר כל פעולה אשר עלולה לסתור את הרושם המבוים — או למצוא דרך להחפיש את האמת כך שהיא עצמה תתאים לכונה המבוזמת. כדוגמה: כאשר רוצים לעורר רושם שדיביזיה-משורית מסוימת נערכת להתקפה כלפי מזרח — אין די בביום ריכוז דיביזיה כזו כלפי מזרח אם באותו זמן-עצמו מסוגל האויב לראות ולהיווכח שאותה דיביזיה פרוסה למעשה בצורה אחרת, ומפתחת פעולה הרבה יותר מוחשית לכיוון אחר. הביום נראה אז חיוור ובלתי-משכנע. ואם, למשל, מסוגל האויב לזהות את מיקומן של כל הדיביזיות המ-שוריות — בודאי לא יאמין לביום של דיביזיה „נוספת“.

(\*) ראה בספר „מבצע צירוף“ שהופיע בעברית בהוצאת „מערכות“ — המער.

אי-אפשר היה להסתיר את עצם התכנית לפ-לוש לצרפת מאנגליה. אי-אפשר היה להעלים את העובדה שחלק גדול מצבא ארה"ב התרכז בברי-טניה או להסתיר את ההכנות הצבאיות והמדיניות שנעשו לקראת הפלישה. כן היה ברור שהפלישה תהיה זקוקה לקרבת בסיסי-האוויר והנמלים שב-אנגליה ותכוון לחוף הצרפתי של „התעלה“. בדי-קה נוספת ע"י המטות המעוניינים (בענין חופים המתאימים לנחיתה, נמל קרוב וכו') היתה מראה שקיימות שתי גורות-פלישה אפשריות: איזור קלא או נורמנדיה.

האפשרות שנבחרה בפועל לביצוע היתה הפ-לישה לחוף נורמנדיה. כדי לכסות על תכנית זו, ולמנוע ריכוז הגרמנים להגנת איזור זה, הוחלט על תכנית כיסוי שתצביע לכאורה על כונה לפ-לוש לאיזור קלא. היה חשוב לא רק להטעות את הגרמנים לפני התחלת הפלישה, אלא גם לשכנע אותם בימים הראשונים של הפלישה, עד שיתבסס ראש-גשר איתן, שהפלישה העיקרית טרם החלה — והיא עוד תונחת באיזור קלא.

היה איפוא צורך „להציג“ לאויב, בצורה מוח-שית, „ידיעות“ אשר „יסבירו“ לו את כל אותן ההכנות שאי-אפשר להסתירן, בתוספת ביזמים שונים — כך שאצל האויב תוכל להתקבל תמונה של תכנית-מבצע אפשרית וסבירה, מאומתת ע"י ידיעות שונות המשלימות זו את זו: — פלישה לקלא. וכמובן שהתכנית המבצעית תבויים בצורה כזאת שתחייב אצל האויב איגוד כוחות כזה אשר יהיה נוה לביצוע של תכנית המבצע האמיתית.

## מה דרוש לתכנית-כיסוי?

תיכנונה של תכנית-כיסוי לפרטיה, והגשמתה המוצלחת, מחייבים מחשבה רבה, תיאומים רבים

האפתעה — מה סודה? להלכה, ככל שידובר בה יותר — כן תרחק מאתנו. לאמתו של דבר — שניים הם עיקרי-מקורותיה: ההרגלה של היריב (ההופכת את מכתך, לכשתבוא, למפתעת) — וההטעה (המשלה את יריבך לגבי המציאות ולגבי כוונותיך. באופן שפעולתך תפול כבזק על ראשו). בסקירתו התמציתית של רבי-סרן ר. קוגנר מוצגת בראש-וראשונה בהינתן השניה של האפתעה. אמנם, הוא מציגה על רקע פעולה-רבתי (הפלישה לנורמנדיה); אך עיקריה ניתנים, תכופות, להתאמה ולסיגול אף לתנאי מבצעים של חטיבה וגדוד — ובכך רוב-ענינה של הסקירה.

לשאלה עד מתי יש טעם לקיימה ולפתחה. יש לזכור שההטעיה המבצעית מכוונת בעיקר להשפיע על הפיקוד הגבוה של האויב — כי רק הוא מסוגל להסיק את המסקנות המבוקשות ולהחליט את ההחלטות הרצויות. תהליך זה של הדלפת הידיעות המבוימות אל מטה פיקוד-האויב, ואח"כ בדיקתן ועיבודן שם לצרכי מודיעין, הערכת-מצב, החלטה והגעת כוחות בהתאם להחלטה — תהליך זה לא יושלם תוך דקות או תוך שעות ספורות, כאשר המדובר הוא בהעברת כוחות ניכרים מגזרה לגזרה או מחזית לחזית. תכנית-כיסוי שלא תשאיר לאויב את הזמן הדרוש — לפי המצב — בשביל לפעול בהתאם למסקנות המת-חיובות מאותו ביום, תהיה מבזבזת. היא תשכנע, אולי — אך במועד ששוב אין ערך לשכנוע זה.

אם אפשר בשלב ההכנות למבצע להסתיר בצורה יעילה את הפעולות האמתיות, כך שרק הפעולה המבוימת תיראה — מה טוב (אך גם זאת קשה לבצע); ברם, על פי רוב הענין מורכב יותר. לרוב אין סיכוי להסתרה מלאה, ויש לשקול מה ניתן להסתיר — ומה חייבים להחפיש, ולשזור בפעולה המבוימת באופן כזה שלא יפגע במטרה המבצעית גופא או ביעילות ההטעיה.

גם בהכנת הפלישה לנורמנדיה מצאו צורך בבימים ובשילובים מסוגים שונים. כדי להוכיח שהפלישה לנורמנדיה אינה עוד המאמץ העיקרי, הכינו בנמל בריטי, מול קלא, צי-פלישה מבויים ודאגו לכך שהיקף הביום בנמל זה וסביבו עוד יגדל אחרי יום ה-**"ע"**.

גייסות, שהיו מיועדים להישלח לנורמנדיה בשלב מאוחר יותר, נרתמו ליצג את גייסות הפלישה לאזור קלא. כדי להמחיש תפקידם זה, ניצלו את שמו ומעמדו של גנרל פטון, שהושאר לע"ע באנגליה, והציגוהו — לא בפומבי, אך תוך הרגשת נוכחותו באנגליה, ותוך דליפה מספקת של רמזים — כמו-פקד-המיועד לפלישה זו. כן נופח מעמדו מפקדתו, הן בשמה והן בהיקף פעולותיה, כדי לשוות לה רושם של מפקדת-פלישה עצמאית. תנועת-קשר מתאימה, אופן הטיפול בדיעות שב-עתונות וברדיו, נאומיו של פטון, קיו-מה המרומז של, "מפקדת הפלישה" שלו, ביומים חזותיים של הכנות לפלישה והדלפת, "דיעות" לסוכנים גרמניים ידועים באנגליה — כל אלה השתלבו במערכת-הפעולות לשירות תכנית-הכסוי.

## העיתוי

שיקולי עיתוי נוגעים, בדרך-כלל, לקביעת מועד יום ה-**"ע"** המבויים ולשהות הדרושה לביצוע ביומים — אך גם לפרק-הזמן הנדרש בשביל להספיק ולהציג לאויב את תכנית-הכיסוי וכן

(\*) ושהועד להיות מפקדה של ארמיה גוספת (ולא של קבוצת-ארמיות עצמאית!) אשר תופעל בשלב הפריצה חזוזה מן המאחו הנורמנדי. — המער.

בספרו „בשולי אלומת האור“ מספר סגור רונלד וינגייט, חבר במטה-התכנון-המשולב מימי מלחמת-השניה, איך במשך חודשים לפני הפלישה שוטטו קבוצות קצינים במזרח-אנגליה במכוניות מיוחדות, כאשר הם משדרים תשדורות-אלחוט בדויות אל ומת עוצבות ויחידות שאינן קיימות כלל. הגרמנים קלטו את כל התשדורות האלו, ועל פיהן סיכמו לעצמם-שיש לבעלות-הברית 69 דיביזיות אשר הוצבו בעיקר במזרח-אנגליה. מעדות זו הוציאו מסקנה שזינוק-ההתקפה יבוצע בקלף ושכל נחיתה במקום אחד לא תהווה אלא הטעיה.

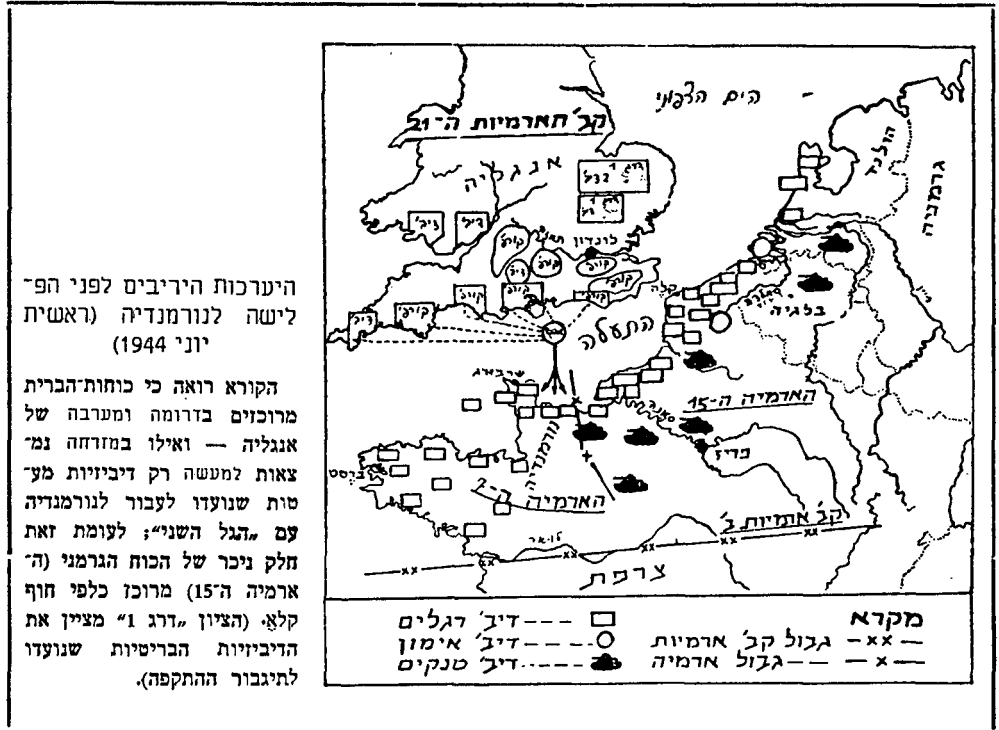
למעשה נמצאו באנגליה 35 דיביזיות בלבד, שמרביתן חנו דרומה לתמזה, והחלטת ראשי המטות-הכלליים היתה — לנחות בנורמנדיה.

כה מוצלחת היתה ההטעיה, שאפילו 20 יום לאחר יום-הפלישה חשבו הגרמנים שנמצאות עדיין 67 דיביזיות באנגליה אשר 57 מהן יוכלו להיות מופעלות לשטח נחיתה בקלף. אך 42 מתוך 67 דיביזיות אלו לא היו קיימות כלל. עד ליום ה-40 אחרי יום-הפלישה לא עמדו הגרמנים על-כך ש-„סידרו“ אותם, אך אז — כבר איחרו את המועד.

## עבודת־מטה בתכנית־הכיסוי

נסקור־נא עתה את הגורמים המבצעיים שכבר פגשנו בסיפור־מעשה זה: כוחות המביימים ביומים חזותיים (כגון צי־הפלישה בנמל); מביימי תנועת קשר; גורמי מודיעין ויחסי־ציבור (סוכ־נים, צנזורה, עתונות, רדיו); מפקדת־"יצוג", עם גנרל מפורסם (שהיה לו למעשה, כפי שכבר הזכר, תפקיד אחר); כוחות שהיו באמת מיועדים

בתהליך הפעלת התכנית־הכיסוי לפלישה בנור־מנדיה החלו, כמובן, כבר זמן ניכר לפני יום ה־"ע" להזין סוכנים ב"ידיעות" המתוכננות. יתכן, שהפיתוח ההדרגתי של הביום — אשר חייב להמ־חיש התפתחות סבירה של הכנות לקראת מבצע — לא נתקל במקרה זה בקשיים מיוחדים, משום שהקביל בערך לקצב ההכנות האמתיות. בבוא יום ה־"ע" לא הופסקה הפעולה לקיום תכנית הכיסוי; שכן היה הרי צורך להוכיח שהפלישה העיקרית טרם החלה כלל, ועוד בוא־תבוא במקום האחר.



לפלישה — אך אשר עשו כמה דברים שלא היו למעשה דרושים לתפקידם בפלישה. ואין זה הכל, כי רבה היתה המלאכה. יחידות־ההסוואה שעסקו בביום־חזותי לא היו גדולות. הן עסקו בייצור דמיום, ובביצוע עבודות הביום־החזותי שימשו הן בעיקר כגרעין מקצועי, ולעזרתן באו בעבודות אלו יחידות אחרות: יחידות־אבטחה מנעו גישה קרובה־מדי אל "מתקני־הפלישה"; יחידות־הובלה עסקו בביום הובלות, היסעים ותנועות; להק־מפציצים דאגו לכך שגם איזור קלא־ה יקבל את חלקו המתאים בהפצצת־איזורי־הפלישה.

דוקא אחרי יום ה־"ע" היתה חשיבות מיוחדת להראות שצי־הפלישה המבויים עודנו גדל ומת־חזק, ולא הופעל בפלישה ה"התחלית". דוקא אז היה חשוב במיוחד לרמוז על פטון ו"מפקדת־הפלישה" שלו, שעדיין מתכוננים הם למבצע שהו־טל עליהם. הכונה היתה להטעות את האויב באופן זה במשך כשבוע ימים, עד ש"ראש־הגשר" בנור־מנדיה יתחזק דיו, לא העיזו לקוות שאפשר יהיה להמשיך בהטעיה זו למשך־זמן רב הרבה יותר; אך התברר להפתעת כולם, שאמנם אפשרי היה הדבר.

תכנית-כיסוי למבצע מתפתחת, מתוכננת, מות-אמת ומבוצעת לפי "דגם" מסוים. תהליכי דגם זה גובשו תוך מלחמת-העולם-השניה והם משק-פים את השילוב של הגורמים השונים, אשר רק בצירופם עשויים הם לתת את התוצאה המבוקשת: הפתעה במבצע — באשר למועד, לעצמה, לבחי-רת הגיזרה, לצורת הלחימה — והשגת איגוד כזה של הכוחות-האויבים שיהיה נוח בשביל המבצע.

ההיקף של מבצע-הפלישה לצרפת היה גדול במיוחד. אך אותם העקרונות, אותו הנוהל, שימשו גם לתכנית-כיסוי של מבצעים קטנים יותר שב-אפריקה ובאיטליה. כל זמן שחורג מבצע ממס-גרת מקומית גרידא, ויש בו כדי לענין מטות גבוהים של אויב — חייבת גם ההטעיה לשכנע את הדרג-הגבוה של האויב. עליה להתחשב באותה התמונה הכוללת שידועה לאויב ושתיראה לו, ואין היא יכולה להסתפק בביום מקומי וסתמי-למדי, שאינו מתואם עם יתר ענפי הפעילות.

תכנית-הכיסוי מתוכננת כאמור ביחד עם תכ-נית המבצע עצמו ובאותה המפקדה, וזו מסתייעת בקציני-הסואה מיוחד, המגיש תכניות הסתרה והטעיה. גיבושה הסופי של תכנית-הכיסוי, הק-צאת הכוחות והתיאום הסופי — נעשים כולם בשילוב, ובמקביל, עם גיבושה של תכנית המבצע ובדרג-מטה לא יותר נמוך ממנה.

ויש לזכור: הביצוע של בלוף — איננו בלוף!

כל זה נעשה לפי החלטת הפיקוד הגבוה. אך מי תכנן את כל הפעולות, מי תיאם אותן? ברור, שאף אחד מן הגורמים המבצעים שהוזכרו לעיל לא יכול היה לעשות זאת. תכנונה של תכנית-כיסוי טובה אפשרי אך ורק תוך הכרה מפורטת-למדי של תכנית המבצע האמתית. שהרי יש לבדוק אותה לפרטיה (ולא רק את הכוונה הכללית) כדי למצוא מה הן הפעולות שתגלנה לפני-זמן את היעדים האמתיים, באיזו מידה ניתן להסתיר פעולות אלו, האם יש צורך ל"החפיש" אותן או שיש אולי לשנותן במשהו? בלעדי בדיקה זו אין תכנית-הטעיה ואין תכנית-כיסוי. ואמנם תוכנה תכנית-הכיסוי לפלישה באותו דרג, וב-אותו צות, שתכננו את הפלישה בכללה. בצות-המתכנן נכלל למטרה זו קציני-הסואה, שעסק קודם בנושא זה בזירת אפריקה. התיאום של תכנית-הכיסוי נעשה ע"י המפקדה העליונה של כוחות-הפלישה. רק סמכות זו מסוגלת היתה לשלב את צרכי תכנית-הכיסוי בהכנות השונות. וכך לא הוצאה כלל פקודה-כוללת מיוחדת לביצוע תכ-נית-הכיסוי; לא כפקודה או כנספח המוצא ע"י דרג נמוך יותר ולא כנספח מיוחד של פקודת-המבצע הכללית לפלישה. הפקודות ה"מכסות" את תכנית-הכיסוי משולבות היו ביתר הפקודות-החלקיות של פקודת-המבצע — כשם שהיה הכרח לשלב בהפצצות המכניות, בצד הפעולה באיזור נורמנדיה, גם הפצצות של איזור קלא.

הד"ם

מדוע עלולים מפקדים להעדיף ראשי-נפץ גרעיניים?

עצמה ככלי-זיון בעל-י-קנים, לצורך סיוע לגיי-סות-קרקע. אך הטילים, כפי שהם קיימים כיום, אינם כה מדויקים כארטילריה, ותפעולם יקר יותר. בעוד שמפקד לא יהסס להפעיל טיל, העולה כשהוא-לעצמו מאה אלף דולר, כלפי מטרה ה"רגישה" לפגיעה אטומית — עשוי-ועשוי הוא להסס לגבי שימוש באותו זין עצמו, כשהלז ישא ראשי-נפץ "מקובל", במצבים בהם יכול היה לבצע אותה מלאכה עצמה באמצעות כלי-תותח, שהירי שלהם אינו עולה ביוקר כה רב.

מה הן נטיות-ההחמשה ה"טבעיות" בצבא חדיש העומד בתהליך התחמשות "גרעי-נית" מתקדמת-והולכת? על כך ניתן לעמוד מן הקטע המובא-להלן מתוך סקירה מוס-מכת "צבא חדיש — מהו?" שבירחון-האינפורמציה הרשמי של צבא ארה"ב (90-טמבר 1957):

טילי קרקע-אל-קרקע, כפי שהם קיימים כיום, מרחיבים את טוחה של הארטילריה; ועתידים להשתמש בהם בשדה-הקרב כמעט באותה דרך